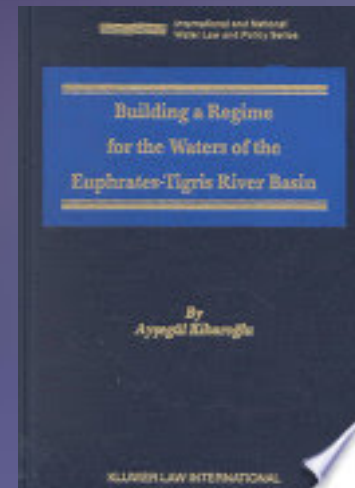
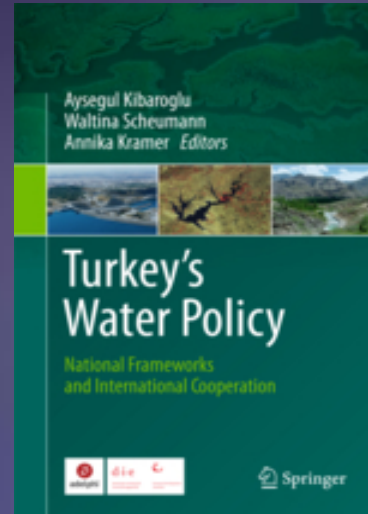
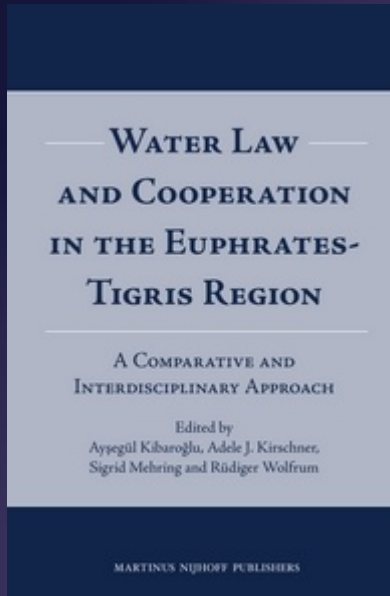

SURİYE KRİZİ VE SU

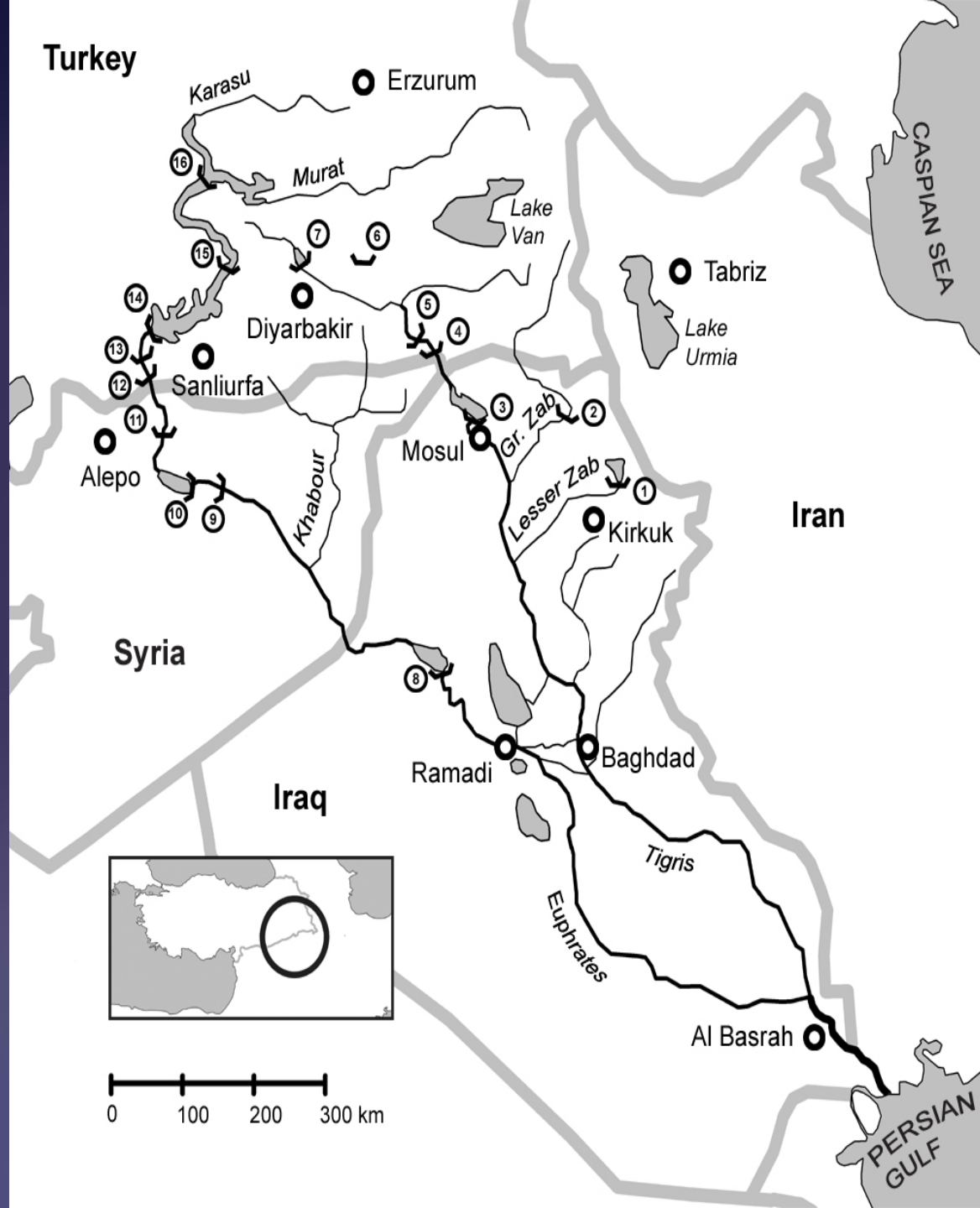
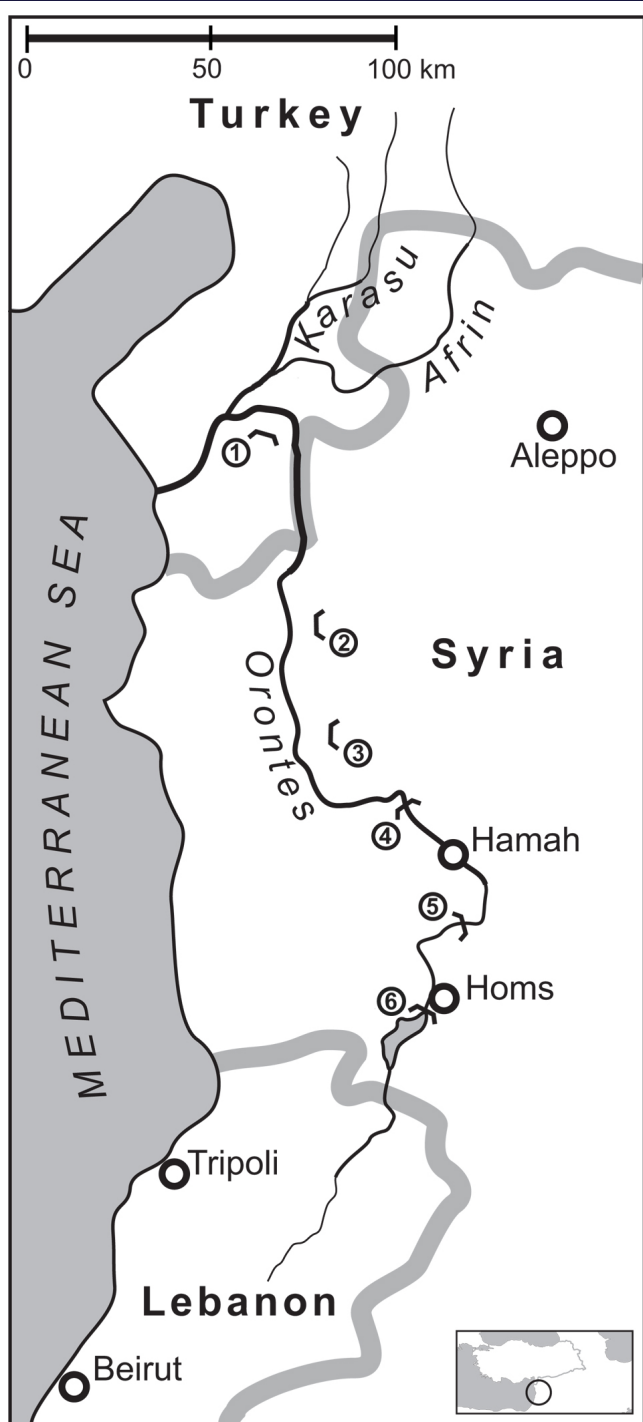
Prof. Dr. Ayşegül KİBAROĞLU

MEF Üniversitesi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

✧ **ORTAK COĞRAFYANIN UNSURU SU∞**

✧ **REKABETİN UNSURU SU (1960-1980)**

✧ **SİYASİ ÇATIŞMANIN UNSURU SU (1980-2000)**

✧ **İŞBİRLİĞİNİN UNSURU SU (2000-2011)**

✧ **SURİYE KRİZİ & SU: TEHDİTLER & FIRSATLAR**

REKABETİN UNSURU SU

(1960-1980)

**Büyük barajlar: Keban,
Tabka (Suriye), Haditha
(Irak)**

SİYASİ ÇATIŞMANIN UNSURU SU (1980-2000)

- Soğuk Savaş döneminde kıyıdaş devletler arasındaki siyasi rekabet sınıraşan su işbirliğinin önündeki başlıca engeli oluşturmuştur. Türkiye Batı ittifakı içinde yer alırken, Suriye ve Irak SSCB ile yakın siyasi, askeri ve ekonomik ilişkiler geliştirmiştir.
- Bu ortamda sınıraşan su meseleleri “yüksek politikanın” bir unsuru haline gelmiş ve ikili siyasi ilişkilerde dış politikanın sorunlu alanlarından birini oluşturmuştur.

ÜÇ ÖNEMLİ SINIRAŞAN SU KRİZİ

- *1975 Krizi* → Keban ve Tabka barajlarının doldurulması
- *1990 Krizi* → Atatürk barajının doldurulması
- *1996 Krizi* → Birecik barajının inşaatı

ORTAK TEKNİK KOMİTE (OTK)

- *1983-1992* → OTK toplantıları
- *1993* → OTK toplantıları askıya alındı
- *2007* → OTK tekrar toplanmaya başladı
- OTK toplantıları neden verimli sonuçlar doğurmadı?

HAVZADA SU KULLANIM ANLAŞMALARI

❁ 1987 Türkiye-Suriye Su Protokolü:

“Bu protokolle Türkiye, yıllık ortalama 500m³/sn suyu Türkiye-Suriye sınırından vermeyi kabul etmektedir. Yıllık debinin 500m³/sn'nin altına düştüğü yıllarda ise, Türkiye tarafı aradaki farkı bir sonraki yılda telafi etmeyi kabul etmektedir.”

HAVZADA SU KULLANIM ANLAŞMALARI

❁ Suriye-Irak Su Protokolü (1990):

“Türkiye’den gelen Fırat suyunun %58’inin Irak’ın kullanımını için bırakılması.”

İŞBİRLİĞİNİN UNSURU SU

(2000-2011)

- Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyleri
- Su Mutabakat Metinleri (Yeni Protokoller)

Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyleri: “faydaların paylaşımı” yaklaşımı

- Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konsey’lerinin sınıraşan su politikaları açısından önemi, Konsey’ler çerçevesinde enerji, güvenlik ve su konularının önde gelen işbirliği alanları olarak belirlenmesi ve bakanlar (“Ortak Kabine”) arasında yapılan toplantılarda bir araya gelen Sulama (Suriye), Su Kaynakları (Irak) ve Çevre ve Orman (Türkiye) Bakanlarının bu kapsamda suyla ilgili mutabakat metinleri imzalamış olmalarıdır.

İkili Su Mutabakat Metinleri

- Irak hükümeti ile 15 Ekim 2009 tarihinde imzalanan mutabakat metinlerinden biri su üzerinedir:
 - hidrolojik ölçüm istasyonlarının kalibrasyonu;
 - mevcut sulama sistemlerinin modernizasyonu;
 - içmesuyu tesislerinden su kayıplarının önlenmesi ve Türk şirketlerinin Irak'ta içmesuyu ve arıtma tesisleri inşa etmesi;
 - kuraklık döneminde sorunların çözümü için işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesi;
 - sellerle ilgili önlemlerle ilgili işbirliği mekanizmaları geliştirilmesi.

Türkiye ve Suriye 24 Aralık 2009 tarihinde 50 mutabakat metni imzaladılar. Bunlardan dördü suyla ilgiliydi:

- Asi Nehri Üzerinde “Dostluk Barajı” Adı Altında Ortak Baraj İnşa Edilmesi
- Dicle Nehrinden Su Çekilmesi İçin Suriye Topraklarında Pompa İstasyonu Kurulması
- Su Kalitesinin İyileştirilmesi
- Su Kaynaklarının Verimli Kullanımı ve Kuraklıkla Mücadele

- 2011 Suriye krizinin çıkması nedeniyle Mutabakat Metinleri uygulanamamıştır
- Bölgede istikrar ve barışın yeniden tahsis edilmesi durumunda bu metinlerin uygulanması için sorumlu aktörlerin faydaların paylaşımı yaklaşımını benimseyen projeleri gerçekleştirmesi; bu projelerin yaratacağı sosyo-ekonomik faydaları adil biçimde halkın refahı için dağıtmaları gerekmektedir.

SURİYE KRİZİ VE SU

İklim değişikliği, kuraklık ve Suriye krizi

- Uzun yıllardır bölgede devam eden kuraklıklar su güvenliğini tehdit eder duruma geldi.
- İklim değişikliğine ilişkin bilimsel çalışmalar Orta Doęu'da sıcaklıkların 2.5 ile 5.5 °C arasında artış göstereceğini, buna karşılık yağışların %20 oranında azalacağını ortaya koyuyorlar.

Uzmanlar, kuraklığın Suriye’de ayaklanmaların çıkışında katalizör rol oynadığını ileri sürdüler.

Aşırı kuraklık, Suriye hükümetinin kötü tarım ve su kullanım politikalarıyla birleşince büyük üretim düşüşleri meydana geldi. Tarımsal üretim düşüşü kırsaldan kente milyonların göçünü hızlandırdı.

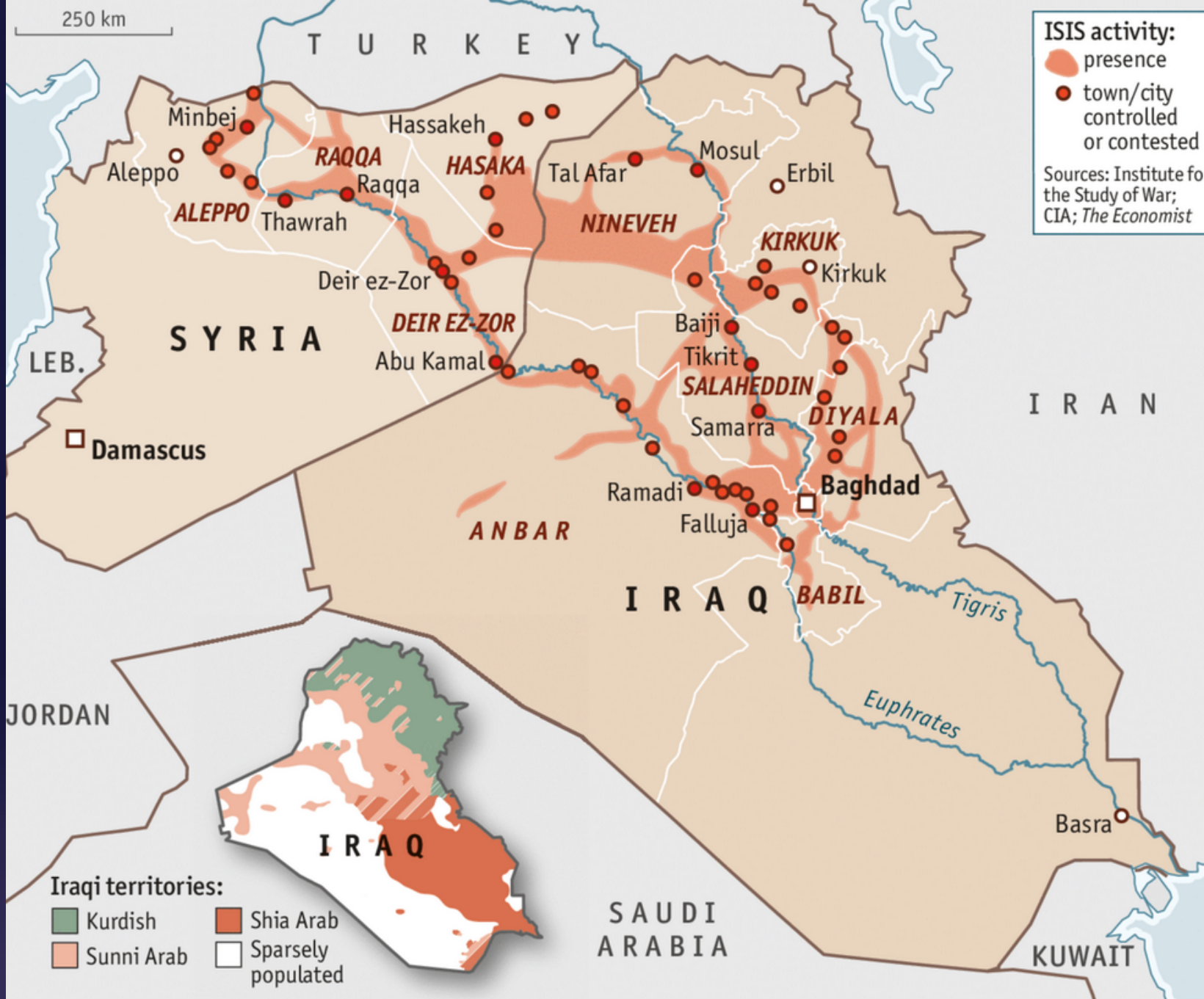
Kitlesele göçler kentlerin varoşlarında sosyal huzursuzlukları körüklemiş ve Mart 2011 tarihinde Bashar al-Assad’a karşı ayaklanmaların başlamasına neden olmuştur.

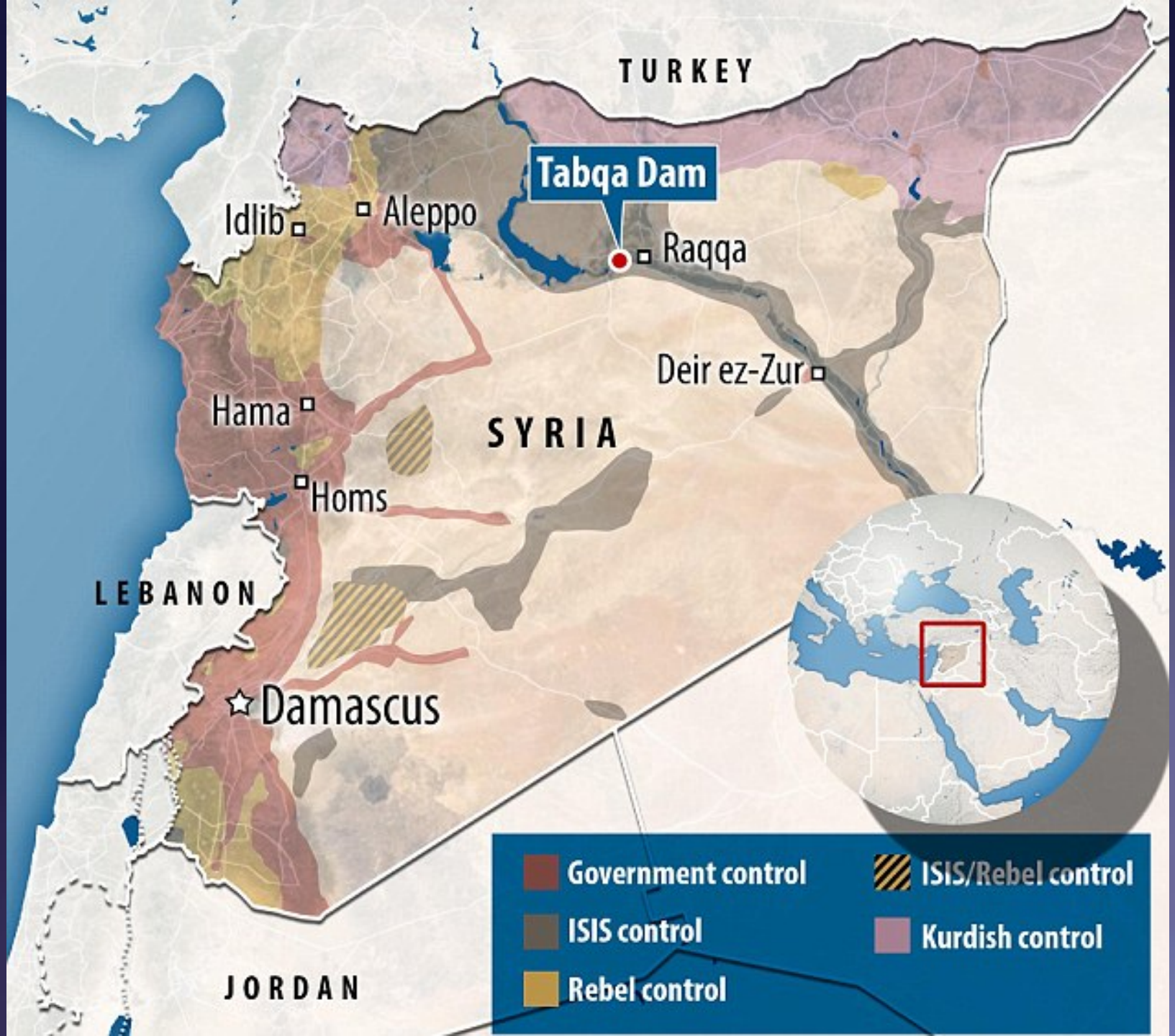
- 2011 yılında başlayan ayaklanmalar birçok bağlamsal faktörün birleşmesiyle patlak verdi: 2005 yılından itibaren devlet sübvansiyonlarının kesilmesine neden olan ekonomik liberalleşme politikalarının yarattığı artan yoksulluk ve işsizlik yaygın yolsuzluklar, siyasi baskılar ve 2006-2010 arası devam eden şiddetli kuralık.
- Tüm bu faktörler birbiriyle bağlantılıdır ve birbirlerini körüklerler. Bu faktörlerden hangisinin iç savaşın patlak vermesinde esas etkileyici faktör olduğuna karar vermek güçtür.

- Ayaklanmaların çıkmasında kuraklık başı başına bir neden oluşturmamıştır. Suriye rejiminin uzun süredir kırsal alanda devam eden insani krizlere cevap vermedeki başarısızlığının yarattığı ortamdaki huzursuzluğa kuraklık olumsuz katkı yapmıştır.
- Esasında kuraklık Suriye'nin yarı-kurak ikliminin doğal bir yönünü oluşturur, istisnai değildir.
- Diğer bölge ülkeleri de 2006-2010 kuraklığından olumsuz etkilenmişlerdir, ancak hiçbirinde kitlesel göçlere ve yetersiz beslenmelerle sonuçlanan insani krizler oluşmamıştır. Bu durum Suriye'de insani krizin kuraklıktan önce başladığını göstermektedir.

Devlet-dışı illegal aktörler ve Su

- 2014-2017 yılları arasında İŞİD/Daesh Irak ve Suriye'de Fırat-Dicle havzasında kritik önemde su kaynakları ve su yapılarını (Ör: Feluce'de Nuaimiyah Barajı; Anbar'da Ramadi Barajı ve Musul Barajı) ele geçirdiler.
- Barajları ele geçirerek sivil halkın su arzının kontrolünü, aşağı kıyınının (mansabın) tarım ve elektrik arzını ellerinde tuttular. Kentlerde ve kırsal alanlarda suya düzenli ve yeterli erişemeyen halkın su ve gıda güvenliği ortadan kalktı; bu durum bölgesel göçleri ve buna bağlı istikrarsızlıkları ve çatışmaları körükledi.

- İŞİD'in ele geçirdiği barajlar ve diğer su sistemleri Irak hükümeti, Koalisyon güçleri ve Suriyeli muhalif güçler tarafından kurtarıldı. Ancak İŞİD üç yıl boyunca suyu gerek taşkınlar yaratarak gerek keserek aşağı-kıyıda yaşayan halkı cezanlanadılmak için bir zulüm aracı olarak kullandı.
- İŞİD'in su kaynaklarını ele geçirerek yaptıkları kıyıdaş devletlere ders olmalı; yasa dışı aktörlerin su kaynakları ve su yapılarına gerçekleştirebilecekleri bu gibi saldırı ve tehditlere karşı devletler hazırlıklı olmalıdırlar.
- Bu kötü deneyim kıyıdaş devletlerin bölgesel güvenlik mekanizmaları oluşturarak su kaynaklarını işbirliği içinde korumaları gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Çatışmalarda su kaynaklarının korunması

- Suriye iç savaşı kıyıdaş devletleri çatışma sürecinde ve çatışmalar sona erdikten sonra (post-conflict) yeni su yönetim ilkeleri ve yöntemleri geliştirmeye yönlendirmektedir.
- Kıyıdaş devletler silahlı çatışmalar esnasında su kaynakları ve su altyapılarının oynadığı stratejik rolü dikkate almalı ve uluslararası hukuka uygun su kaynaklarını koruma yolları geliştirmelidirler.

Çatışmalarda su kaynaklarının korunması

- Kıyıdaş devletler uluslararası insancıl hukuk (1949 Cenevre Sözleşmelerinin 1977 tarihli Ek Protokolleri) ve sınıraşan sular hukukuna (Madde 29, BM Uluslararası Su Yollarının Ulaşım Dışı Maksatlarla Kullanımı Sözleşmesi, 1997) dayanarak su kaynaklarının silahlı çatışmalarda korunması ile ilgili ortaklaşa önlemler almalıdırlar.
- Kıyıdaş devletler çatışma sonrası süreçte yeniden yapılanma ve iyileştirme için ortaklaşa girişimlerde bulunmalıdırlar.

Suriye krizi ve “iyi” su yönetimi

- Suriye’de krizin tüm yıkıcı etkileriyle devam etmesi gerek bölge devletlerinin gerek uluslararası toplumun insani ve ekonomik yardımlarını kararlı ve sistematik bir biçimde sürdürmesini gerektirmektedir.
- İçmesuyu sistemlerinin acilen onarılması, iyileştirilmesi gerekiyor. Savaştan nispeten daha az etkilenmiş bölgelerde tarımın sulama kanallarının ve yeraltı suyu sistemlerinin çalışır hale getirilerek işletilmesi gerekli kılıyor.
- Çatışma sonrası perspektiften bakarsak, içmesuyu ve tarımsal su altyapısının onarılması yerinden edilmiş nüfusun sürdürülebilir dönüşünü sağlayabilecek önemli etkenlerden biridir.

- Öte yandan, Suriye’de sıcak çatışmanın devam etmesi, çatışma içinde su kaynaklarını korumak ve kullanılabilir hale getirmek için girişimlerde bulunulmasını gerektirmektedir
- Bu amaçla yapılacak tüm girişimlerde su sektöründeki Suriye sivil toplum örgütleri (çiftçi, sulama, mühendis örgütleri vb.) gerek bakım-onarım girişimlerinde gerek fon bulma kapasiteleri geliştirmeleri için sistemli bir biçimde desteklenmelidirler. Bu örgütler çatışma sonrası dönemde yeniden yapılanma sürecinde öncü olması gereken yerel aktörlerdir.

İŞBİRLİĞİ İÇİN FIRSATLAR

● Gelecekte sınıraşan su işbirliği nasıl gerçekleştirilebilir?

- Varolan sınıraşan su kurumları desteklenmeli ve güçlendirilmeli.
- Bu bağlamda, OTK, su işbirliğinin gerçekleştirilebileceği çok taraflı resmi bir platform olmaya devam etmeli.
- İkili su antlaşmalarına kıyasla Mutabakat Metinleri daha geniş bakış açılarıyla sınıraşan su işbirliği için yararlı referans belgeleri oluşturmaktadır.

- Mutabakat Metinleri, devletler yanında enerji, tarım, çevre ve sağlık sektörlerinden sivil toplum örgütlerinin, özel sektörün de katıldığı çoktarafli bir anlaşmada bütünleştirilebilirler.
- Enerji, tarım, çevre ve sağlık gibi suyla ilgili kalkınma sektörlerinde ortak projeler gerçekleştirilebilir.
- Uluslararası aktörler bu işbirliği modelini teknik ve finansal olarak destekleyebilirler.

Devam eden işbirliği: Türkiye-Irak diyalogu

- Ortak baraj projelerinin yapılması; Dicle suyu akışlarıyla ilgili verilerin değişimi ve kalibre edilmesi; sulama teknolojileri ve baraj güvenliği (Mosul Dam) gibi teknik alanları kapsıyor.
- Bu temaslar çok taraflı müzakerelerin gerçekleşemediği siyasi olarak en zor dönemlerde bile, kıyıdaşların ikili düzeyde sınıraşan su işbirliğine devam edebileceğini göstermektedir.